

2. SLOVO AKO ZÁKLADNÝ PRVOK REČI

2.1. Vzťah myslenia a reči, pôvod reči

Reč:

je **zvyčajný dorozumievací prostriedok medzi ľuďmi**. Reč je známa a vlastná iba človekovi, pretože racionálne (rozumové) poznanie a potrebu vyjadriť ho navonok majú jedine ľudia. Rečou môže človek človekovi oznámiť, čo si myslí, cíti, vie, čo si praje alebo čo chce. Pritom to môže robiť slovami, posunkami a písmom.

Pôvod reči: - pochádza z prírodných zvukov, ktoré napodobňuje;
- je zviazaná s myslením človeka;
- patrí k samej povahe človeka.

Vzťah reči a myslenia:

Ľudské poznanie – myslenie – sa artikuluje (tvorí) do jednotlivých slov, z ktorých je zložená reč. Poznaním (myslením) sa zaoberá logika. Preto sú si logika a reč veľmi príbuzné.

Pojmu v myslení zodpovedá v reči slovo.

Súdu v myslení zodpovedá v reči veta.

Úsudku zodpovedá v reči dôkaz.

Reč je vonkajší prejav myslenia. Je vložená do doby. Závisí od miesta. Je ovplyvnená kultúrou, národným základom, mnohými ďalšími vplyvmi a osobou. Má ľudí zblížovať, nie znepriateľovať!

Druhy reči:

- hovorená, t.j. hlasivkami a ústami vydávané zvuky (slová, vety, vzdychy, výkriky; intonácia);
- písaná, t.j. nakreslené alebo namaľované znaky na papier, do hlíny, kmeňa. Druhy písma: 1. ideografické (založené na znakoch, ktoré bezprostredne vyjadrujú práve tieto veci – čínske písmo; sem patria aj noty a arabské číslice); 2. hieroglyfické (obrázkové – starý Egypt, klinové písmo – Mezopotámia); 3. fonetické (abecedné – znaky znamenajú hlásky alebo slabiky).
- posunková, t.j. dorozumievanie bez zvuku 1. zrakom /očný kontakt/ ; 2. gestami - *výraznejšie ženy*; 3. mimikou - *dôležitý úprimný úsmev!*; 4. dotykom /haptika/ - *deti*; 5. postojom /posturoológia/; 6. vzdialenosťou /proxemika/; 7. pohyb končatín a hlavy /kineziológia/ *žuvačka v ústach ako prejav neúcty*. Človek dáva 80% informácií o sebe neverbálnou komunikáciou.

2.2. Slovo ako vonkajší znak pojmu

Slovo:

je **najjednoduchší a základný prvok reči**. Niekedy namiesto slova „slovo“ použijeme „meno“ alebo „názov“ (vtedy pomenúva vec – *jablko, auto, Anka, múdrosť*), „výraz“ (spravidla viacslovné pomenovanie – *hruškový kompót*), „termín“ (odborný výraz – *logika, akustika, motorové vozidlo*). Každé slovo vonkajším znakom myslenia. *Myslením si tvoríme v sebe pojmy*.

Znak:

jeho prostredníctvom poznávame iného človeka, vec. **Znak je niečo, čím prichádzame k poznaniu iného.**

Rozdelenie znakov:

1. prirodzené (dym je znakom ohňa; plač je znakom smútku);
2. dohovorené (dopravné značky; biela farba je znakom nevinnosti; chlieb, bred, Brot, chléb, chléb...).

Zatriedenie reči podľa jej znakov:

Každý človek má tendenciu hovoriť. Keď počujeme, usudzujeme, že tam je človek a nie napr. zvierka. Reč je teda prirodzeným znakom. Ale už ďalšie prvky reči sú dohovorené, lebo slová utvorili ľudia a dohovorili sa na nich. Summa summarum: reč je prirodzeným znakom a zároveň sa skladá z dohovorených znakov. Má teda znaky prirodzené i dohovorené.

2.3. Triedenie slov

Podobne, ako sme členili pojmy, môžeme triediť aj slová podľa obsahu, rozsahu a pôvodu:

1. jednoduché (pstruh); 2. zložené (pstruh dúhový);

1. jednoznačné (človek); 2. rovnakoznejúce („klinec“ ako kvet – „klinec“ do steny); 3. analogické („biele“ víno – „biela“ káva; vypil som „šálku čaju“; sem patria aj metafory: „smädná“ zem).

1. pozitívne (človek); 2. negatívne (tma, nevedomosť);

1. konkrétne (raketa); 2. abstraktné (múdrost’).

1. jednotlivé (toto auto); 2. kolektívne (družstvo); 3. univerzálne (ľudstvo, humanita).

Ak chceme sprístupniť nejaké slovo /termín/ použijeme dva postupy:

1. definujeme;

2. rozlišujeme.

2.4. Definícia

Definícia znamená spresňovať význam slova; definere /lat/ – vymedziť, vyznačiť, ohraničiť. Definíciu môžeme popisovať (*logika je časť filozofie, ktorá sa zaoberá riadením rozumových úkonov tak, aby sa správnym uvažovaním došlo k pravdivým záverom*); vysvetľovať príčiny vecí (*gravitácia je dôsledok vzájomného priťahovania telies*); alebo zachytiť nejaký vývoj (*definujem napr. seba v rodostrome*).

Logické zákony správnej definície:

1. definícia musí byť jasná. Preto sa treba vyhýbať nejasným a rozvláčnym slovám a metaforám, ktoré by mohli definíciu zatemniť. Tiež nemôžeme definovať tými istými slovami to, čo máme definovať (sova je sova – začarovaný kruh);

2. definícia má byť presná. Má sa pri nej používať zaužívaná terminológia (*nota má nožičku, hlavičku a zástavku*);

3. definícia má byť krátka. Treba sa vyhnúť zložitým formuláciám, nadbytočným slovám;

4. definícia má byť recipročná. Jedna strana definície musí byť zameniteľná za druhú. „Človek je smrteľný tvor“ nie je úplná definícia človeka, lebo keby sme to zamenili „smrteľný tvor je človek“, tak táto veta nie je presná, lebo aj zvieratá sú smrteľné;

5. nesmie byť čisto negatívna. Napr. „človek nie je kameň“ nemôže byť definíciou

2.5. Rozlišovanie

Rozlišovanie: pri rozlišovaní postupujeme v mysli opačne ako pri definovaní, t.j. rozdeľujeme, logicky členíme pojmy. Rozlišovanie môže byť:

1. fyzické (v chémii až na zlúčeniny a prvky, ktoré napr. dokazujeme);

2. logické (v geometrii delíme priamku na úsečky až body, ale fyzicky to nedokážeme, len logicky);

3. metafyzické (napr. v človek je rozumný živočích, rozlíšiť vieme „rozumnosť“ a „živočíšnosť“, ale fyzicky to v jednom človeku nedokážeme oddeliť, len metafyzicky).

Logické pravidlá pre členenie:

1. členenie musí byť adekvátne. Musí zasahovať všetky členy, ktoré patria pod určitý pojem (rod podstatných mien nemôžeme členiť len na mužský a ženský, lebo existuje aj rod stredný).

2. ani jeden člen, ktorý vznikol členením, nesmie presahovať alebo sa rovnať celku (ak rozdelím auto na podvozok, karosériu, motor a kolesá, tak koleso nemôže byť autom ani vozidlom);

3. členenie má byť postupné. Nemajú sa preskakovať stupne, ale ani priveľmi komplikovať. Má mať systém (Ľudské telo tvorí hlava, trup a končatiny, nebudeme hneď preskakovať na nechty, tie rozčleníme pri končatinách).

Význam reči:

1. definovanie pojmov a rozlišovanie pojmov má zásadný význam pri vedeckej práci. Dôležité je vyjasniť si termíny (*aby jeden nehovoril o voze a druhý o koze a pritom sa majú či chcú dohodnúť*);

2. reč je spoločensky dôležitým činiteľom na komunikáciu;

3. reč má ľudí zblížovať pre všeobecné dobro ľudstva.

2.6. Opakovanie tematického celku

polročná rekapitulácia .